

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університету імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра методології та методів соціологічних досліджень

Кваліфікаційна робота
на тему:
«Цінності ЛГБТ спільноти»

Спеціальність: 054«Соціологія»
Освітня програма «Соціологія»
Освітній рівень: бакалавр
Кваліфікація: бакалавр соціології

Виконавець:

Троцька Катерина Юріївна
Студентка 4 курсу

Науковий керівник:

Кандидат фізико-математичних наук
Сидоров Микола Володимир-Станіславович

Бакалаврська робота допущена до захисту
рішенням кафедри методів

Протокол №_____ від «___» _____ 20__ р.

Зав. кафедри _____ Сидоров М.В.

Київ – 2020

Реєстрація

номер

дата

підпис лаборанта кафедри

Рекомендовано до захисту

підпис наукового керівника

ініціали, прізвище наукового керівника

Результат захисту

оцінка

дата захисту

Голова ЕК

підпис

ініціали, прізвище

Члени ЕК

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

Секретар ЕК

підпис

ініціали, прізвище

Зміст

Вступ.....	4
Розділ І. Загальна характеристика цінностей та методи їх дослідження	7
Різниця між цінностями і ціннісними характеристиками.....	9
Дослідження цінностей у соціологія.....	17
Методологія дослідження цінностей	21
Розділ ІІ. Цінності ЛГБТ спільноти.....	27
Актуальність дослідження цінностей ЛГБТ	27
Дослідження ставлення українського суспільства до ЛГБТ спільноти	29
Методика дослідження цінностей Сергія Дембіцького	31
Розділ ІІІ. Дослідження цінностей ЛГБТ спільноти.....	34
Порівняння цінностей гомо те гетеро сексуальних осіб.....	37
Висновки	39
Джерела	42
Додаток.....	45

Вступ

Що таке цінності? Чому вони детермінують людську поведінку? Що таке добро і зло? І хто вигадав такі критерії оцінки? Як цінності впливають на соціалізацію людини? Та цим відрізняються цінності гетеро сексуальних осіб та гомосексуалістів? На ці та багато інших важливих питань я хотіла б дати відповідь у моїй дипломній роботі. Отже, очну по порядку. За 4 роки навчання на факультеті соціології я засвоїла, що саме цінності показують змістовне відношення людини до соціальної дійсності і таким чином визначають мотивацію її поведінки, впливають на всі аспекти її життя та діяльності. Це складний соціальнопсихологічний феномен, який визначає орієнтацію особистості в соціальних відносинах її напрямок переконань, взаємодію з іншими та особисті позиції, вчинки та поведінку. Багато великих людей минулого задавалися питанням про цінності та інтереси людини. Детальніше я розповім про різноманітні науки, які намагалися дати відповідь на безліч базових питань. Психологія висунула різні теорії, про які я розкажу згодом. А філософія має цілу окрему наукову дисципліну-аксіологію, де також Платон, Сократ і стоїки під різними вуглами бачення відстоювали свої переконання. Ну і звісно ж соціологія, яка дала нам змогу розглядати цінності з нового боку. Рокіч, Інхелгарт, Шварц створили власні теорії визначення ціннісних характеристик, докладніше про які у 2 розділі.

Дослідження цінностей надзвичайно важлива річ, оскільки завдяки цьому соціолог може оцінити та спрогнозувати поведінку як однієї особи так і суспільства загалом. Що дає колосальну перевагу при конструюванні минулого чи майбутнього. Як говорив Джонатан Бенкс: «Минула поведінка найкращий спосіб визначення майбутньої.» Як елемент структури особи, ціннісні орієнтації характеризують внутрішню готовність до здійснення певної діяльності із задоволення потреб і інтересів, вказують на її спрямованість. Оскільки набір цінностей, які засвоює індивід у процесі соціалізації йому «транслуює» саме суспільство, дослідження цінностей виявляється особливо актуальною проблемою.

Оскільки тема курсової- це цінності ЛГБТ, хотілося б пояснити вибір для дослідження саме цієї групи. Українці вважають себе європейським громадянами, але їхнє ставлення до сексуальних меншин бажає кращого. Однак, як зазначено в дослідженнях правозахисних і ЛГБТ-організацій, в Україні забезпечення прав людини для ЛГБТ-спільноти залишається актуальною проблемою, нагальною для розв'язання [30]. А саме, результати опитувань стосовно геїв і лесбійок, які багаторазово проводилися в Україні,

свідчать про нетолератне ставлення до сексуальних меншин. Зокрема, в останньому опитуванні населення України стосовно суспільного сприйняття ЛГБТ (2013 р.) зазначено, що «більш ніж половина респондентів вважає, що гомосексуальність не має бути прийнята в суспільстві. Здебільшого вони обґрунтовують свою позицію неприйнятністю гомосексуальності з морально-релігійної точки зору, можливою шкодою гомосексуальності для своєї сім'ї та дітей або просто заявляють, що «це неправильно» [8].

Виходячи з твердження про «морально-релігійну» точку зору мені хотілося б розвінчати міф про «неправильні» цінності ЛГБТ спільноти. Так як цінності це конструкти, які прививаються в суспільстві і визначаються ним же, можна сказати, ієрархія цінностей гетеросексуальних та гомосексуальних людей кардинально не відрізняються. А тому причин для їх стигматизації відсутні, для цього в 3 розділі я проведу порівняльне дослідження на базі дослідження гетеро та гомосексуальних людей і продемонструю отримані результати.

Проблема дослідження: Стигматизація ЛГБТ спільноти на основі їх цінностей

Об'єкт дослідження: підходи до вимірювання цінностей

Предмет дослідження: застосування методики Дембіцького для вимірювання персональних цінностей важкодоступних категорій на прикладі членів ЛГБТ спільноти

Метою даної роботи є дослідження цінностей ЛГБТ

Завдання дослідження:

- З'ясувати підходи до вивчення цінностей у соціології
- Описати методику Дембіцького в дослідженні індивідуальних цінностей
- Виявити цінності гомосексуальних людей
- Порівняти цінності гетеро сексуальних та гомосексуальних осіб на основі методики Дембіцького

Розділ І. Загальна характеристика цінностей та методи їх дослідження

Поняття «цінність» надзвичайно широко використовується у філософській та психологічній, релігійній літературі для того щоб вказати на людське, соціальне і культурне значення певних явищ дійсності. Почнемо із різних визначень цього конструкту. На думку М. Головатого, цінності – це певні ідеї, погляди за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси.[32] У свою чергу, М. Рокич визначає цінності, як стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування має потенційне значення з особистого погляду, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування.[58] Як зазначають С. Возняк, В. Кононенко, поняття «цінність» близьке до поняття «значущість».[26] Цінністю можна вважати все те, чим дорожить людина, що є для неї дуже важливим і повторює знову- значущим. Тобто, йдеться про ту роль, яку предмет чи явище відіграють в житті особи із точки зору її, інтересів, цілей та потреб. Те, що для однієї людини може бути цінністю, інша людина може недооцінювати, а то й зовсім не вважати цінністю, тобто цінність завжди суб'єктивна.

Цінності з формальної точки зору поділяються на позитивні й негативні (серед них можна виділити і малоціннісні), абсолютні та відносні, суб'єктивні й об'єктивні. За змістом розрізняють речові цінності, логічні й естетичні.[52] На мою думку, найважливіше значення мають індивідуальні цінності особи ,бо тільки їх сума показує цінності соціальні, цінності всього суспільства. Ієрархія індивідуальних (особистісних) цінностей є своєрідною сполучною ланкою між окремою людиною (індивідом) і суспільством, його культурою в цілому. Це означає, що внутрішній світ самої людини і культура суспільства, які взаємопов'язані і взаємодіють за допомогою цінностей певного людини [12] Вивчення цінностей –це надзвичайно актуальна тема, по-перше, на основі цінностей, які сповідує людина можна говорити, ким вона є і що із себе являє, як на мене це базис „Людськості,, по-друге, цінності інтегрують суспільство, це певний цемент для взаємовідносин людей, неписані закони і правила, які детермінують поведінку.

Це поняття є об'єктом дослідження багатьох наук зокрема філософії, психології ну і звісно соціології ,що говорить про їхню складність та багатоплановість. Цінність - це значимість об'єктів навколишнього світу для

людини, групи, суспільства, визначається не властивостями цих об'єктів самими по собі, а залученістю об'єктів у сферу людської (трудової) життєдіяльності, інтересів і потреб, соціальних відносин.

Отже, цінності – це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання. Інакше кажучи, це соціальнозначущі уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба тощо. Вони, зазвичай, не піддаються сумніву, але видозмінюються, є еталоном, ідеалом для людей. З іншого боку – це відношення суб'єкта до предметів та явищ реальності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, якостями особистості. Тут вони виступають як певна структура особистості. Перший аспект суспільний, другий – особистісний [4]. Єдиної класифікації цінностей у сучасних наукових дослідженнях не існує. Одні характеризують цінність як об'єктивну суть речей, інші – як власне цінність, грошову вартість предмета, треті – ототожнюють із поняттям блага, корисності для особистості, четверті – пов'язують із суб'єктивною значущістю цього предмета для життєдіяльності людини, п'яті – з його властивостями задовольняти потреби, інтереси.

Найбільш поширеною класифікацією цінностей на філософському рівні вважається розподіл на релігійні, етичні, естетичні, логічні й економічні. У соціологічному аспекті цінності розглядаються як нормативи або регулятори діяльності. Тут їх доцільно розділяти на цінності-норми, цінності-ідеали, цінності-цілі, цінності-засоби. У психологічному аспекті існують класифікаційні моделі, у яких цінності структуруються за предметом або змістом об'єктів, на які вони спрямовані (соціально-політичні, моральні, економічні і інші); за суб'єктом ставлення (суспільні, цінності соціальних груп, колективні, індивідуальні) [33].

Ціннісні орієнтації формуються в ході соціалізації особистості внаслідок проникнення суспільної інформації в її індивідуально психологічний світ. Спочатку особистість набуває досвіду попередніх поколінь, отримуючи соціально схвалені стереотипи поведінки, орієнтовані на соціокультурні цінності. А вже потім набуває власного досвіду, який допомагає індивідові адаптуватися в мікросередовищі. Тому не випадково ціннісні орієнтації виконують цілу низку функцій: долучають індивіда до норм суспільства, сприяють самовизначенню особистості, реалізації здібностей та забезпечують гармонію її внутрішнього світу. Усе це пояснюється вченими таким чином, що в структурі ціннісних орієнтацій є

два компоненти – когнітивний та емоційний. Перший охоплює сам процес прийняття цінностей суспільства, а другий – саме переживання індивіда щодо ставлення до цінностей. Науковець В. Сластьон вказує на фактори, що впливають на формування ціннісних орієнтацій: ідеологічні установки, якості особистості, життєві цілі, релігійні переконання, матеріальне забезпечення тощо [5]. З юних років людина в основному долучається до різних цінностей, усвідомлює для себе їх сутність і сенс. Далі, у процесі навчання, усебічного розвитку, накопичення життєвого досвіду особистість виробляє здатність самостійно вибирати системоутворювальну цінність, тобто ту, яка в цей момент сприймається нею як найбільш значуща і одночасно задає певну ієрархію цінностей

Різниця між цінностями і ціннісними характеристиками

Я вважаю, важливо вказати різницю між цими категоріями для кращого розуміння об'єкта дослідження.

Отже, ціннісні орієнтації – це певна сукупність ієрархічно пов'язаних між собою цінностей, яка ставить людині спрямованість його життєдіяльності. Джерелом формування ціннісних орієнтацій є активність у світосприйнятті особою, що визначає рівень її бажань у процесі діяльності на досягнення вибраних цілей. На думку В. Ядова, ціннісні орієнтації становлять собою інтегративні, вільно та відповідально обрані особистістю установки, що є ширшими і більш включними, ніж будь-які фіксовані або ж навіть базові соціальні установки, орієнтири й ідеали.

Поняття ціннісних орієнтацій було введено в соціальну психологію, а згодом - і в соціологію, як аналог філософського поняття системи цінностей та їх розмежування між цими науками зазвичай відбувається за параметрами "загальне-індивідуальне". У філософії ціннісним орієнтаціям відводиться роль головної осі свідомості, що забезпечує стійкість особистості, спадкоємність певного типу поведінки і діяльності. «Розвинутий ціннісний орієнтації-ознака зрілості особистості, показник міри її соціальності, вірності певним принципам і ідеалам, здатності до вольових зусиль в ім'я цих ідеалів і цінностей...»[4]. У соціології під поняттям "ціннісні орієнтації «маються на увазі» ідеологічні, політичні, моральні, естетичні та ін. підстави оцінок суб'єктом дійсності та орієнтації в ній, а також спосіб диференціації об'єктів за їх значимістю"» [12] тільки соціально зріла особистість може усвідомлено зробити свій вибір. Наявність цінностей є вираз ставлення людини до світу,

що виникає із значущості для людини різних його сторін і аспектів. Системи цінностей, як правило, індивідуальні. Однак, ці системи Індивідуальні лише остільки, оскільки індивідуальна свідомість відображає свідомість суспільне. З цих позицій в процесі виявлення ціннісних орієнтацій людини як показника певного рівня розвитку їх особистості необхідно враховувати два основних параметри: рівень ієрархізованості структури ціннісних орієнтацій та їх зміст і спрямованість. Перший параметр дуже важливий для оцінки рівня особистісної зрілості людини. Справа в тому, що інтеріоризація цінностей як усвідомлений процес відбувається лише за умови наявності здатності виділити з безлічі явищ ті, які є для нього важливими. Саме вони згодом і перетворюються в певну структуру в залежності від умов, завдань і цілей життя, можливостей їх реалізації тощо. Не важко помітити, що така здатність може здійснитися лише при високому рівні особистісного розвитку, що включає певну ступінь сформованості вищих психічних функцій свідомості та соціально-психологічної зрілості.

У сучасній інтерпретації " ціннісні орієнтації-це, перш за все, переваги або відкидання певних смислів як життєорганізуючих начал і (не) готовність вести себе відповідно до ціннісні орієнтації, отже, задають загальну спрямованість інтересам і прагненням особистості; ієрархію індивідуальних переваг і зразків; цільову і мотиваційну програми; рівень домагань і престижних переваг; уявлення про належне і механізми селекції за критеріями значущості; міру готовності і рішучості (через вольові компоненти) через реалізацію власного " проекту» життя " [18]. Спеціаліст у галузі соціології В. Ядов розглядає цінності як вищі диспозиційні рівні свідомості особистості та, водночас, ціннісні орієнтації – це вершина ієрархії всіх диспозицій, які підрозділяються на цінності-цілі як віддалені, так і відносно близькі та найближчі, а також цінності-засоби, які співвідносяться з нормами поведінки, які індивід розглядає в якості критерію [18]. Також учений зазначає, що зв'язок між ціннісними орієнтаціями особистості та її реальною поведінкою є більш чітким у людей "менш зрілих", оскільки вони краще справляються із завданням усвідомлення своїх справжніх диспозицій, ніж у людей "більш зрілих" [18]. Пояснюючи простими словами можна сказати, що цінності особистості утворюють систему її ціннісних орієнтацій, тобто систему найважливіших якостей особистості. Ці ціннісні орієнтації визначають деяку основу свідомості і поведінки особистості, вони обумовлюють її розвиток і формування.

Отже, цінності – це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання.

Інакше кажучи, це соціальнозначущі уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба тощо. Вони, зазвичай, не піддаються сумніву, але видозмінюються, є еталоном, ідеалом для людей. З іншого боку – це відношення суб'єкта до предметів та явищ реальності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, якостями особистості. Тут вони виступають як певна структура особистості. Перший аспект суспільний, другий – особистісний [5].

Дослідження цінностей різними науками

Цінності у філософії

Поняття "цінність" належить цілому пласту соціально-гуманітарних наук (соціології, психології, культурології, філософії, аксіології.). "Цінність" вже давно і широко використовувалося не тільки в науковій літературі, але і в розмовній мові як звичайне слово, яке має безліч значень у поєднанні з багатьма іншими, наприклад: «цінне відкриття», «цінність відносин», «цінність материнства". В це слово не вкладався будь-який строго однозначний сенс, і вживалося воно як синонімія іншим словам: наприклад, гідності, честі, користі, блага, ціни. А також у ряді європейських мов поняття «цінність» і «вартість» є ідентичними, тому вони і не розмежовуються, а також вживаються рівнозначно (німецьке «wert», англійське «value», Французьке «valeur», Іспанське «valor»).

Праматір всіх наук- філософія перша почала вивчати цінності дарувавши людям хоча б приблизні відповіді на екзистенцію буття. Інтерес до розуміння феномена «цінностей» спостерігався ще в античності. Наприклад, Платон у своєму вченні про благо говорив про ціннісну ієрархію, а також як вона впливає на людину і державу, його хвилювало питання про важливість ціннісних ідеалів у Античності.[4]

У Середньовіччі склалася панувала релігійна доктрина цінностей:, добро і зло, сенсі життя, щастя, віра, надія любов, в основу якої лягли праці, Аврелія Августина, Фоми Аквінського. Вперше слово «цінність» вжив Діоген, описуючи філософські погляди стоїків, для яких «цінність», по-перше, властиве всякому благу сприяння узгодженої життя; по-друге, користь, що сприяє життю, згідно з природою; по-третє, ціна товару, що оцінюється кимось досвідченим».[12] Однак, поняття «цінності» в категоріальному сенсі в епохи Античності і Середньовіччя як такого не було:

ціннісні характеристики включалися в реальність, в суть самого істинного буття. Слово "цінність" вживалося як синонім поняттям- «краса», «добро», «Бог», «любов», «істина», «віра», які згодом будуть віднесені до різних цінностей.

У науці філософія цінності є онтологічним поняттям для кантіанського, неокантіансько-веберівського, феноменологічного, інтеракціоністського та багатьох інших напрямків. До філософського лексикону категорія «цінність», вводиться на початку 60-х рр.19 століття німецьким філософом Р. Г. Лотце, який розглядав цінність як "значимість", тобто «важливість» для суб'єкта. Однак до нього видатний філософ І. Кант у своєму вченні про абсолютні (категоричний імператив) і відносні (гіпотетичний імператив) цінності говорить про їхній вплив на культурний розвиток суспільства в цілому. Цінності, на його думку, це- цілі, що стоять перед людиною; значимість тих чи інших факторів для людини . Цінності мають двоїсту природу- метафізичну і екзистенційну, - і діляться на абсолютні і відносні. Їх метафізична природа полягає в тому, що абсолютні (моральні) цінності мають своїм базисом розум і волю людини (категоричний імператив). А їхня екзистенціальна природа полягає в тому, що в середині відносних (речових і нематеріальних) цінностей лежать об'єктивні потреби людини, бажання і прагнення, біль, який рухає індивідом. Філософію Емануїла Канта про цінності намагалися розвинути засновники Баденської школи неокантіанства (Вільгельм. Віндельбанд, Генріх Ріккерт), що надали поняттю «цінностей» значення сенсостворюючої філософської категорії, саму ж філософію вони називали " критичною наукою про загальнообов'язкові цінності», що визначають не тільки її предмет, а й метод.[33]На думку Г. Ріккерта,» те, що не можна віднести до цінностей, не має абсолютно ніякого сенсу.[34]Цінності в такому трактуванні отримали значення абсолютних оцінок ідеального буття, визначення яких лежать за межами людської життєдіяльності. А без цінностей буття позбавляється сенсу і значення [39]. Надалі, представники феноменологічного напрямку (Макс Шелер, Микола Гартман) остаточно присвоїли собі поняття "цінності" як філософської категорії.

Теорій, що пояснюють історію і розвиток цінностей вже не можна порахувати. Спочатку цінності зводили просто до психічних явищ, заперечуючи їхні абсолютні характеристики (психологічний підхід); в них шукали значення і латентний сенс слів, говорячи, що вони не є предметами (семіотичний аналіз); описували людську свідомість як можливість відкрити і пізнати всі явища світу (феноменологія). Пояснюючи точку зору

останнього підходу, Макс Шелер запитував: цінності є самі по собі (об'єктивні) чи для нас (суб'єктивні)? Бога він вважав абсолютom цінностей, якій властива своя ієрархічна структура. Є не лише релігійні, духовні чи базові цінності, але й цінності насолоди чи краси. А головне: цінності бувають позитивного спрямування (краса, молодість, святість) і негативними (нищість, потворність, гріх). Цій ієрархії відповідають типи ціннісних особистостей: художник(насолода), бізнесмен, дослідник(корисність), солдат(вітальність), науковець(культура), святий (релігія) тощо.

За цим не забарилося і критика теорії цінностей. Мартін Гайдегер називав цінності поняттями, які не мають під собою опори. Наприклад, цінність і благо є взаємозалежними термінами, адже детермінують один одного. А оголосивши Бога вищою цінністю, ми тільки принизимо його значимість. Тож цінності всього лиш порожні слова, які не мають евристичного потенціалу та відволікають від пошуку справжніх істин. Рассел Бертран теж називав цінності абсолютно ненауковими поняттями, що залежать суто від смаку, про який, безсумнівно, не сперечаються. Натомість позиція іншого філософа Романа Інгардена була в деякій мірі іншою: естетичне смакування художнього твору може приносити задоволення, яка є оцінюванням без об'єктивізації самого предмета переживання.[18]

Таким чином, можна підсумувати, що філософія як праматір наука розглядає поняття «цінність» в якості базової складової аспектів соціальних процесів, соціальних і культурних значень деяких явищ дійсності. Щоб зрозуміти цей феномен необхідно виділити суб'єктивні і об'єктивні цінностей. Суб'єктивні цінності показані нам у формі норм (оцінок, правил і заборон.). Об'єктивні ж цінності є співвідношенням істини і брехні, добра і зла, справедливого і нищого. [5].

Важливість цього поняття і полярність підходів до його інтерпретації сформувала в рамках філософії особливу галузь філософської науки- аксіологію, що дозволяє ґрунтовно вивчати різноманітні теорії цінностей.

Психологія

У соціальній психології поняття цінності включає в себе ідеали, цілі, інтереси, переконання, а також інші світоглядні прояви, формуються при засвоєнні соціального досвіду [19]. Цінність трактується як соціальне явище, продукт життєдіяльності суспільства і соціальних груп. Психолог Рубінштейн стверджував, що цінність — «це певна значимість чогось для

людини у світі» [37]. Психологи в наш час дуже ґрунтовно і комплексно досліджують цінності. У зарубіжній психології поняттям ціннісних орієнтацій та їхнім місцем в системі світогляду особистості займалися такі вчені, як Авраам Маслоу, Вільгельм Дильтей, Даниель Рисмен, Ерік Толмен, Вільям Томас, Віктор Франкл, Зігмунд Фрейд, Еріх Фромм, Карен Хорні.

Цінності не є емпірично підтвердженими категоріями для більшості теорій, які можна віднести до «біологічного» класу психології. З точки зору біхевіоризму цінності є повністю виключеними зі наукового вивчення людської природи. Для дослідників-біхевіористів етика, мораль і цінності – не більше ніж результат асоціативного навчання [11]. В класичному біхевіоризмі поведінка зводиться до суми реакцій, які виражаються підкріпленням на стимули навколишнього середовища. Однак вже Ерік Толмен, щоб показати спрямованості реакції людини виокремлює поняття «цінність», яку він визначає як привабливість обраного об'єкта, поряд з потребою, яка визначає мету [47]. Зігмунд Фрейда у своєму класичному психоаналізі концентрує увагу біологічних факторах розвитку особи. Як пишуть Дж. Фейдимен і Р.Фрейгер, «все мислення Фрейда спочиває на передумові, що тіло – єдине джерело душевного досвіду. Він припускав, що прийде час, коли всі душевні феномени зможуть бути пояснені прямими посиленнями на фізіологію мозку» [45]. За базис людської поведінки психоаналіз ставить неусвідомлені інстинктивні потяги – «Ід», які є імпульсом для задоволення біологічних потреб. Як писав Зігмунд Фрейда, Ід не знає цінностей, добра і зла, моралі [13]. Дослідники нашого часу вважають, що будь-який елемент структури особистості З. Фрейда може служити джерелом і місцем знаходження цінностей. Г. Ділегенскій пише, що «Супер-его» містить соціальні норми і цінності, а «Его» – індивідуальні цінності, які сильніше загальноприйнятої системи цінностей [45].

В.Е. Чудновський вважає, що багато стимулів сфери неусвідомленого засновані на свідомо прийнятих моральних цінностях і настільки глибоко засвоюються, що можуть протистояти не тільки свідомим намірам, але й інстинктивним потягам і навіть у гіпнотичному стані не вдається вселити людині те, що суперечить міцно засвоєним цінностям [48]. В індивідуальній психології Адлера важливе місце посідає концепція «соціального інтересу», яку ми розуміємо як почуття єдності, бажання бути в соціальній відносинах співпраці, як джерело активу особистості, протиставляється лібідо Фрейда. Соціальний інтерес формується в процесі соціалізації є «термометром нормальності».

За словами Еріка Фромма, головним завданням класичного психоаналізу було розвінчати етичні норми, показавши, що вони є критерієм раціоналізації ірраціональних і неусвідомлюваних страхів і бажань, отже, не можуть претендувати на об'єктивність [46]. Він зазначав, що головною помилкою психології стало її свідоме відділення від етики та філософії та надання їй природнього спрямування. Фромм справедливо зауважував, що не можна ігнорувати той факт, що людині іманентна потреба шукати відповіді на «вічні» питання і визначати ті норми і цінності, згідно з якими вона буде жити. Основною відмінністю його теорії від класичного психоаналізу було те, що основа характеру не в лібідо, а в ставленні людини до світу. Він вважав, що особа має зв'язок зі світом за допомогою 2 процесів: асиміляції (отримуючи і споживаючи речі) та соціалізації (встановлюючи відносини із іншими). Співвідношення цих процесів формують типи соціального характеру, приналежність до якого і спрямовує особистість до певної системи цінностей.

Таким чином, ми можемо простежити закономірність у «біологічних» теоріях, яка полягає в поступовому прийнятті ідеї про соціальну детерміновану поведінки людини і, згідно з цим, в зверненні до проблеми ціннісних орієнтацій. Однак панівну позицію ціннісні орієнтації особистості зайняли в гуманістичній та екзистенціальній психології. У вітчизняній психології аналіз соціальної обумовленості особистісних відносин займає важливе місце, оскільки особа не може розглядатися у без соціального середовища. Прогрес особистості обумовлено інтеріоризацією цінностей культури, який опосередковано залежить від спілкування. Значення і смисли, зароджуючись у відносинах між людьми, зокрема, в прямих соціальних контактах дитини з дорослими, а згодом латентно входить у свідомість [9]. Рубінштейн також пише, що цінності похідні від співвідношення світу і людини, висловлюючи те, що в світі, включаючи і те, що створює людина в процесі історії, значуще для людини [38].

На думку Ананьєва, статус людини в суспільстві та статус її родини має пряму кореляцію із її цінностями. На основі соціального статусу особистості формуються системи її соціальних ролей і ціннісних орієнтацій. Статус, ролі і ціннісні орієнтації, утворюючи первинний клас особистісних властивостей, визначають особливості структури і мотивації поведінки і, у взаємодії з ними, характер і схильності людини [2]. З погляду Л.І. Анциферової, спрямованість особистості на певні цінності та ціннісні орієнтації – формує суспільство. Саме суспільство висуває певну систему цінностей, які людина вловлює в процесі постійного «обстеження кордонів і

змісту норм» [3]. Необхідно підкреслити, що ціннісна системи суспільства не є зовнішньою сукупністю норм і правил по відношенню до людини, а соціально обумовлена при прийнятті особистістю цінностей. Так, С.Л. Рубінштейн бачив завдання психології в тому, щоб «подолати відчуження цінностей від людини» [1]. «Діяльність» це основний засіб прийняття особистістю цінностей суспільства і її треба розглядати як поняття, що займає ключове місце в теорії.

Психолог К. Роджерсав своїй концепції виділяє поняття «самість», яка їм визначається як «організована, рухлива, але послідовна концептуальна модель сприйняття характеристик і взаємин« Я » [35]. На його думку, в структуру самості входять пережиті цінності так і запозичені. Як пише К. Роджерс, саме людина поставляє дані, на основі яких формуються ціннісні судження. Як справедливо зазначає А. Маслоу, «здорові люди напевно роблять правильний вибір в біологічному сенсі, але також, ймовірно, і в інших сенсах» [25]. Правильний вибір, завжди приводить до самоактуалізації. Вищі цінності обираються природою людини, а не божественним началом, яке знаходяться за людською суттю. Коли людина вільно обирає вона «інстинктивно вибирає істину, а не брехня, добро, а не зло» і т.п. [1]. К. Роджерс, вбачає життєво необхідним мати актуалізацію, оскільки вона пробуджує внутрішні цінностей людини. В свою чергу, Оллпорт, вважаючи, що джерелом більшості цінностей особистості є мораль суспільства- моральні норми і цінності народжуються і стимулюються за допомогою зовнішнього підкріплення. Вони виступають засобами, умовами досягнення внутрішніх цінностей, що і є цілями особистості. Перетворення засобів в цілі, перетворення зовнішніх цінностей в цінності внутрішні Оллпорт називає «функціональною автономією», що є процесом трансформації «категорій знання» в «категорії значущості». «Категорії значущості» виникають при самостійному усвідомленні сенсу отриманих ззовні «категорій знання». як написано в нього в книзу, цінність – це якийсь особистий сенс. Дитина усвідомлює цінність щоразу, коли сенс має для нього принципову значимість» [25].

Отже, проаналізувавши головні теоретичні дослідження на тему цінностей та ціннісних орієнтацій, ми можемо дійти висновку, що кожна психологічна теорія їх пояснює по своєму, а саме біхевіористи розглядають як результат асоціативного природнього навчання, гуманісти вбачають цінності в «самості» особистості та зв'язують їх з потребами і потенціями особи. А ось вітчизняні вчені говорять про включення в механізми діяльності та поведінки особистості та роблять висновки про те, що ціннісні орієнтації

характеризуються двома властивостями – значенням та особистісним змістом.

Якщо підсумувати все вище зазначене, в цілому можна виділити наступні особливості дослідження цінностей в рамках філософії, соціології та психології. Центральним аксіологічним питанням філософії є визначення суті природи цінностей, їх місця в реальності, вивчення структури, зв'язків ціннісних систем, їх обумовленість соціальними і культурними фактор. Соціологія розглядає цінності як елементи соціальної системи, суспільної свідомості та культури, досліджуючи поширеність конкретних ціннісних орієнтацій у масовій свідомості та їх мотиваційні впливи на поведінку людей. Психологію цікавить зміст системи особистісних цінностей, їх місце і роль в структурі особистості, життя і розвитку людини, механізми соціалізації, прийняття соціальних норм і вимог індивідом.

Для філософського дослідження характерні: глобальність, а також розгляд цінностей у різних контекстах: історичному, культурному» [49], оскільки саме філософія, збираючи за елементами характеристики ціннісної свідомості, синтезує їх у поняття цінності, прагне до пізнання їх природи. Отже, дослідження цінностей різними науками органічно поєднують один одного та мають змогу в повноті розкрити суть питання.

Дослідження цінностей у соціології

Велику увагу вивченню цінностей приділяє соціологія. Теорія цінностей з'явилась ще середині 19 століття. Саме в цей час починає відбуватися перехід від традиційної культури до особистісної. Цінність-це ідеал, який продукується суспільною свідомістю. Без цінностей не може існувати жодне суспільство, зате у кожного індивіда є вибір – розділяти ці цінності чи ні. Цінність виражаються в ідеалах, особистісному сенсі життя і проявляються в соціальній поведінці індивіда або групи. Ціннісна проблематика завжди була актуальною для соціології, оскільки саме за сформованою системою цінностей, ціннісних орієнтацій і установок соціолог міг мати уявлення про конкретний стан функціонування суспільства, ну і звісно про його подальший розвиток. Соціологічні уявлення про цінності вперше виникли в роботах Вільгельма Дільтея. Він вважав, що для людини «має цінність лише пережите почуття» [14], душевна дійсність. Цінність невіддільна від почуття. За В. Дільтеєм, життєва цінність - це те, чим ми користуємося для досягнення почуття задоволення. Ми маємо цінність

життєвих відносин, ідей, дії, вибираючи з цього те, що нам буде корисно, і створюємо нові цінності в процесі життя.

Одним з яскравих представників, так би мовити, батько класичної соціології Герберт Спенсер, розглядав людське суспільство на кшталт біологічного організму, але також бачив між ними значущі відмінності. Найважливіша різниця полягає в тому, що в організмі всі елементи працюють заради цілого, а " суспільство існує для блага своїх членів, а не члени його існують для блага суспільства " [41]. Г. Спенсер був яскравим прихильником індивідуальної свободи як цінності. Він говорив, що в роль держави повинна бути обмежена, бо сильна тоталітарна держава неминуче веде до тиску на свободи індивіда. З його точки зору вищою цінністю світу має стати таке суспільство, в якому є гармонія задоволення базових потреб, а також немає порушення прав індивідів.

Ось чому, Рокич у роботі " Природа людських цінностей» звертає увагу читача на те, що соціологія, вивчає людину в її співвідношенні із культурою та суспільством, і є наукою про цінності людини і суспільства; оскільки в будь-якій теорії суспільства, явно або латентно, завжди присутня Загальна теорія цінностей [36]. Цінності розглядаються як базові моральні та етичні норми, що виконують регулятивну і прогностичну функції і дають цілісність соціальних систем за допомогою нормативного регулювання і корекції відбуваються в суспільстві процесів, перспектив розвитку особистості і поведінки людей.

У соціології дає різні підходи до інтерпретації та визначення цього поняття. Почнемо із Емілія Дюркгейма, який один із перших почав ґрунтовно розбирати цю тему. Він писав, що цінності це ідеали, які є основними детермінантами поведінки людини, на основі яких виникають не тільки окремо взяті групи, а й цілі цивілізації[16]. Макс Вебер у своїй теорії соціальної дії підходить до трактування поняття цінностей виключно в неокантіанському сенсі, виключаючи позитивістське ототожнення цінностей з благом. Згідно з його трактуванням, людська поведінка стає дією лише в тому разі , якщо діючий індивід або індивіди пов'язують з ним певний власний сенс. Осмисленим будь-який акт соціальної дії стає лише у співвіднесенні з цінностями, відповідно до яких коригуються норми поведінки людей і їх індивідуальні цілі. Саме релігію він і розглядав в якості джерела сенсоутворюючих цінностей. [6]

В рамках концепції структурного функціоналізму Талкот Парсонс розглядає цінності в якості вищих принципів, що забезпечують згоду як у

малих суспільних групах, так і в усьому суспільстві в цілому, конструюючи модель соціальної системи, в якій акт людської взаємодії є клітинкою цієї системи [29]. Нормативно-Ціннісна структура суспільного свідомості в його уявленні є головним фактором, що визначає поведінку людей. Ентоні Гідденс трактує цінності як уявлення окремих індивідів або груп людей про те, що бажано, прийнятно, добре чи погано[51]. Смелзер в свою чергу говорить про цінності як про «поділювані в суспільстві (спільності) переконання щодо цілей, до яких люди повинні прагнути, і основних засобів їх досягнення (Термінальні та інструментальні цінності)» [40]. Дослідник Лапін дав наступне визначення цьому поняттю «цінності-це узагальнені цілі і засоби їх досягнення, що грають роль фундаментальних норм. Вони забезпечують інтеграцію суспільства, допомагаючи індивідам здійснювати соціально схвалюваний вибір своєї поведінки в життєво значущих ситуаціях»[22].

Давайте звернемо увагу на напрацювання У. Томаса і Ф. Знанецького, які також займалися дослідженням цінностей, а саме у праці "Польський селянин у Європі й Америці" результатом проведення наукової роботи є ь два види цінностей: цінності-норми, які відображають певні установки соціальної групи й цінності-установки, котрі лише викликають установки, але самі їх не відображають. Загалом концепція Томаса і Знанецького розроблена в руслі нормативного розуміння цінностей, де цінність більше фігурує як моральна установка, яка наявна у культурі.

Водночас У. Томас і Ф. Знанецький дали класичне визначення цінності, під яким розуміли будь-який факт, який має доступний членам певної соціальної групи емпіричний зміст і значення, виходячи з яких він є або може стати об'єктом діяльності особистості [42].

Слід згадати Питирима Олександровича Сорокіна, який дав значний внесок у розробку ціннісної проблематики. Він вважав, що сукупність всіх цінностей створюють культуру, а значить і систему, в якій взаємодіють індивіди та суспільства, а також, яка створює сенс їх життя. Іншими словами, культурні цінності-це сенс існування людей і суспільства. П. Сорокін виділяв три типи культурних систем: чуттєвий, ідеаціональний, ідеалістичний. За Питиримом Сорокіним, суспільство не має змоги розвиватися довго на одній і тій же ціннісній основі. Переходи від однієї культурної системи до іншої приносять кризи, руйнуються старі зразків і створюються нові цінності. У рамках структурного функціоналізму американського вченого Т. Парсонса цінності розглядаються як вищі принципи, на основі яких існує згода як в малих суспільних групах, так і у суспільстві в цілому. За Парсонсом,

соціальні цінності є продуктом культури, а точніше культурної традиції. У загальному сенсі, цінності являють собою «соціально схвалювані і поділювані більшістю людей уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, Романтична любов, дружба»[29]. Це є властивості явищ і матеріальних або ідеальних предметів реальної дійсності, що володіють значимістю для соціального суб'єкта (особистості, групи або суспільства в цілому) з позицій задоволення його потреб та інтересів. Цінності як критерій оцінки реальних явищ дають уявлення про те, як повинен функціонувати світ і яке місце в ньому займає людина. Вони визначають цілі, до яких прагнуть окремі люди, група або ж ціле суспільство, а також основні засоби їх досягнення, сенс цілеспрямованої діяльності. А тому вони не піддаються сумніву і служать еталоном та ідеальним типом для людей та їх обов'язково дотримуються.

Соціологів же ціннісні орієнтації цікавлять, перш за все, як об'єктивно детерміновані фактори, що виникають на перетині всіляких соціальних відносин. Ціннісні орієнтації в соціології (етичні, естетичні, політичні, релігійні являють собою собою критерії оціночного відношення особистості (групи особистостей) до сукупності матеріальних і духовних благ, які розглядаються як предмети (або їх властивості), цілі і засоби для задоволення потреб особистості (групи особистостей) [28]. У найзагальнішому розумінні - це є установки особистості на цінності матеріальної і духовної культури [49], відображення у свідомості людей цінностей, визнаних їм в якості стратегічних життєвих цілей і загальних світоглядних орієнтирів, основа їх соціального життя, життєвих устремлінь і професійних амбіцій. Ціннісні орієнтації набувають особливого значення в індивідуальній або суспільній свідомості, будучи регулятором соціальної поведінки, людських прагнень і вчинків.

Ціннісні орієнтації є найважливішим елементом внутрішньої (диспозиційної) структури особистості, утворюючи вищий рівень структурної ієрархії схильностей до певного сприйняття умов життєдіяльності, їх оцінці та поведінки, як в актуальній, так і довгостроковій перспективі. В. А. Ядов, конструюючи модель ієрархії диспозиційної структури особистості, ставив ціннісні орієнтації в вершину піраміди, нижній рівень якої займають фіксовані установки, потім більш високий рівень - соціальні фіксовані установки, після них — спрямованість інтересів особистості, потім — ціннісні орієнтації [52]. Ціннісні орієнтації формуються і закріплюються життєвим досвідом індивіда по ходу і в результаті процесів соціалізації та соціальної адаптації, забезпечуючи цілісність і стійкість

особистості, визначаючи структури свідомості, програми і стратегії діяльності, контролюючи і організовуючи мотиваційну сферу, інструментальні орієнтації на конкретні об'єкти, види діяльності та спілкування як засобу досягнення цілей.

Методологія дослідження цінностей

Вибір методики для вивчення життєвих цінностей суспільства іноді ставить у глухий кут дослідника, а доволі часто їй і взагалі приділяється досить мало уваги, що є великим недопрацюванням, адже саме від неї залежать отримані результати дослідження та їх репрезентативність. Загалом доволі часто методологічні та методичні аспекти не розглядаються дослідниками, хоча має величезне значення те, які цінності в підсумку будуть запропоновані респондентам, від цього безпосередньо залежить і сам результат дослідження. Отже, розберемо деякі з методик докладніше, нашу увагу привернули тільки класичні кількісні методики вивчення життєвих цінностей суспільства, так як в проведенні досліджень вони використовуються частіше за інших.[40]

Методологія дослідження цінності передбачає виявлення основних методологічних напрямів щодо теорії цінностей, визначення класифікації цінностей, виявлення методологічної ролі цінностей у сучасному суспільстві.

Мілтон Рокич

Чималий внесок у ціннісну проблематику вніс Американський психолог польського походження Мілтон Рокич. Він розглядав цінність як різновид стійкого переконання про бажаних способи поведінки. Цінності та установки є психологічними факторами, які регулюють соціальну поведінку людей. На відміну від установок, цінності більш абстрактні, але є найбільш важливими в життя людей. М. Рокич вважав, що людські цінності відносно нечисленні і організовані в системи. Американський соціолог виділяв два види цінностей: термінальні та інструментальний. Термінальні цінності-це переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування з особистою і громадською точок зору варто того, щоб до неї прагнути. А інструментальні цінності Рокич визначав як переконання в тому, що якийсь образ дій або властивості особистості є переважними в будь-якій ситуації. Згідно з поглядами Рокича, основні індивідуальні цінності закладаються ще в дитинстві в процесі соціалізації і мало ймовірно, що їх вдасться змінити в

зрілому віці. Саме тому Рокич підіймав питання, яким чином змінюються цінності та соціальна поведінка, незважаючи на свою відносну стабільність. Для зміни в ієрархічних позиціях цінностей необхідно, щоб людина усвідомила об'єктивно існуючі протиріччя між окремими цінностями, тобто помістив себе в стан "себеконфронтації". М. Рокич вважав, що зміна цінності відбувається, коли людина усвідомлює невідповідність між деякими цінностями, що провокує у нього почуття незадоволеності собою. І навпаки, цінність стабілізується, якщо людина задоволена собою і своїми діями.

М. Рокич визначає цінність як " стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки або кінцева мета існування краще з особистої або соціальної точки зору, ніж протилежний або зворотний їм спосіб поведінки, або кінцева мета існування» [58]. М. Рокич виділяє три типи переконань, - екзистенціальні, оціночні і прогностичні, - відносячи цінності до третього (прогностичного) типу переконань, який дозволяє орієнтуватися в бажаності-небажаності способу поведінки (операційні, інструментальні цінності) і існування (сміслові, термінальні цінності). Їм же, при діагностиці індивідуальних ієрархій цінностей, був розроблений метод прямого ранжування цінностей, за допомогою групування їх в два переліки-термінальних і інструментальних цінностей.

Плюсами методики М. Рокича є:

1. Універсальність. Методику можна застосовувати до різних респондентам і в різних ситуаціях.
2. Зручність-інструмент для проведення тесту готовий, необхідно лише роздати його респондентам, а потім провести аналіз їх відповідей.
3. Економічність в процесі проведення, обробки та аналізу отриманих результат. Методика М. Рокича допомагає аналізувати і робити висновки за допомогою дуже простого, легкопріменімого і раціонального тестування.
4. Гнучкість. Списки наданих цінностей можуть змінюватися в залежності від умов проведення дослідження.

Мінусами методики М. Рокича є:

1. Список наданих цінностей. Наведемо приклад: в оригінальній методиці М. Рокича відсутня така цінність як "робота", хоча методика часто використовується при вивченні працюючого населення [10].

2. Відкритість. При проведенні дослідження респондент розуміє, що його будуть тестувати, і часто багато респондентів відповідають так, як "припускає суспільство", як з їх точки зору буде правильно, що ускладнює аналіз даної конкретної людини і спотворює результати дослідження.

Сам тест наявний у Додатку А. або ж на ресурсі Сенсометрика.

Шалом Шварц

Професор Єрусалимського університету Шалом Шварц створив тест, який застосовується для дослідження динаміки зміни цінностей як у групах (культурах) у зв'язку зі змінами в суспільстві, так і для особистості у зв'язку з її життєвими проблемами. Під цінностями Шалом Шварц мав на увазі "пізнані" потреби, безпосередньо залежать від культури, середовища, менталітету конкретного суспільства. На підставі огляду інших праць Ш.Шварц говорить, що цінностями є концепти або переконання щодо бажаних кінцевих станів або поведінки, які ви ходять за межі конкретних ситуацій, скеровують вибір чи оцінку поведінки та подій, а також є впорядкованими за відносною важливістю. Зрештою Шварц говорить про те, що оскільки цінності є цілями, то вони мають репрезентувати інтереси певного індивіда або групи. В основі опитувальника Шварца лежить теорія, згідно з якою всі цінності діляться на соціальні та індивідуальні. При розробці опитувальника автор використовував методику Рокіча, якісно модифікувавши її та значно вдосконаливши. Шварц пропонував респондентам анкету на самозаповнення, де треба було оцінити за 9-бальною шкалою кожен з 57 цінностей.

Опитувальник Шварца складається з двох частин. Перша частина опитувальника призначена для вивчення цінностей, ідеалів і переконань, що впливають на особистість. Список цінностей складається з двох частин: іменників і прикметників, що включають 57 цінностей. Випробуваний оцінює кожен із запропонованих цінностей за шкалою від 7 до -1 балів.[60] Друга частина опитувальника Шварца являє собою профіль особистості. Складається з 40 описів людини, що характеризують 10 типів цінностей. Для оцінки описів використовується шкала від 4 до -1 балів. У його методиці критерієм угруповання цінностей виступають саме бажані цілі, які організовуються в кілька стійких ціннісних "доменів", які в свою чергу групуються в універсальну для всіх культур кругову структуру.

Переваги Методики Ш. Шварца:

1. Відтворюваність кругової структури цінностей у всіх культурах. Забезпечує можливість використання цієї методики в різних країнах і при різних обставинах.
2. Завуальованість цінностей, на відміну від методики М. Рокича, цінності представлені не тільки у відкритому вигляді, але і у вигляді питань, що характеризують ті чи інші цінності, що сприяє отриманню більш щирих відповідей.

Недоліки методики Ш. Шварца:

1. Орієнтованість на вимір лише значущих для респондента в процесі міжособистісних відносин установок, і не зачіпає норм макросвіту, які вважаються автоматично наступними з цінностей мікросвіту.

Рональд Інгалхарт

Р. Інгалхарт на основі концепції А. Маслоу розділяє «матеріалістичні» (фізіологічні) і «постматеріалістичні» цінності, переважання яких в тому чи іншому суспільстві відображає стадію його загального економічного і соціального розвитку. Дані типи ціннісних орієнтацій мають різне походження, сформульоване ним у вигляді "гіпотези недостатності" і "гіпотези соціалізації".

Всесвітній огляд цінностей (англ. World Values Survey, WVS) - дослідницький проект, що об'єднує соціологів по всьому світу, які вивчають цінності та їх вплив на соціальне і культурне життя. WVS провів соціологічні дослідження вже в 97 країнах, які охопили в цілому 90% населення[56]. Всього проведено 6 раундів досліджень громадської думки з 1981 по 2014 рік.

Ці дослідження демонструють зміни в світогляді людей, в тому, чого вони прагнуть від життя. Соціологи опитують представників усіх верств населення, використовуючи стандартизовані опитувальні листи, за допомогою яких вимірюють зміни в цінностях, що стосуються релігії, відносин статей, трудової мотивації, демократії, системи управління в країні, соціального капіталу, участі в політичному житті, толерантності, захисту навколишнього середовища і суб'єктивного відчуття благополуччя. Суспільство соціологів аналізує вплив змін у цих цінностях на економічний

розвиток країн, на якість життя громадян і на демократію. Згідно з авторами досліджень, погляди на життя населення країни відіграють ключову роль в її економічному розвитку, у виникненні і функціонуванні демократичних інститутів, в поширенні рівності статей, а також впливають на ефективність управління.

Дослідження проводяться в країнах з різними режимами (від авторитарних до демократичних), що знаходяться на різних стадіях економічного розвитку (як в бідних, так і в дуже багатих) і представляють собою різноманіття культурних форм.

У своїй класифікації р. Інглхарт виділяє дві шкали цінностей: виживання-самовираження та традиційні-секулярнораціональні. Цінності виживання включають в себе економічну і фізичну безпеку, матеріальні блага, нетерпимість, релігійний або сциентистський конформізм і, як наслідок, готовність прийняття авторитаризму як інституційного гаранта цих цінностей.[56] Цінності самовираження прямо протилежні. До них відноситься свобода особистості, права людини, нематеріальні блага, успіх, гендерна рівноправність, толерантність-виходять на перший план переважно там, де процеси модернізації у веберівському сенсі (раціоналістична економіко-політична зв'язка-індустріалізація) або завершені, або знижують свої темпи, забезпечуючи населенню певний рівень життя і політичних свобод.

У другій парі до "традиційних" цінностей належать релігія, сім'я, повага до влади, соціальний конформізм; до "секулярнораціональних" - раціональна поведінка, успіх, орієнтація на світськість держави, незначна роль релігії. Результати аналізів опитувань всіх хвиль питань дозволив р. Інглхарту зробити висновок про те, що цінності мають достатню стійкість. Це йде врозріз з широко поширеним поглядам про глобальну вестернізацію і американізацію людства.

У методиці р. Інглхарта респонденту надається картка з 9 позиціями, що представляють 3 блоки по 3 позиції, з яких треба вибрати від 1 до 3. *Плюси методики р. Інглхарта:*

1. Дозволяє визначити поширеність певних груп цінностей в тому чи іншому суспільстві. Метод заснований на виборі респондентами найбільш важливих ціннісних орієнтацій.

2. Економічність в процесі проведення, обробки та аналізу отриманих результатів. Методика Ш. Шварца допомагає аналізувати і робити висновки за допомогою дуже простого, і раціонального тестування.

Мінус методики р. Інглхарта:

1. Вивчення ціннісних переваг суспільства обмежене їх заданим списком, що відображає тільки сферу політичних цінностей, що істотно обмежує дослідження.

Герт Хофстеде

Ще одна методика-це методика вивчення цінностей Г. Хофстеде. Теорія вивчення цінностей, заснована на ідеї про те, що цінність може бути класифікована за шістьма вимірами культури. До цих вимірів відносяться влада (рівність проти нерівності), колективізм (проти індивідуалізму), уникнення невизначеності (проти толерантності до невизначеності), «чоловічий» тип (проти «жіночого»), стратегічне мислення і потурання своїм бажанням (проти стриманості). Більшу частину відомостей про світові культурні цінності Г. Хофстеде отримав з опитувань, проведених компанією IBM. Він запропонував систему оцінки за шкалою від 1 до 120. [54]

Г. Хофстеде не упускає випадку підкреслити, що його вимірювання — не готовий рецепт або формула, а лише концепція, тобто каркас для подальших розробок. Вони є аналітичним інструментом для розуміння міжкультурних відмінностей і дуже корисні зараз, коли інтенсивно розвивається Міжнародний бізнес, який пов'язаний з управлінням людьми і групами з інших культур. Мультинаціональні корпорації, наприклад, можуть використовувати принципи Хофстеда, щоб зрозуміти сенс культурних відмінностей, з якими вони стикаються на практиці. Плюси методики Г. Хофстеде: 1. Універсальність використання методики в різних культурах. Мінуси методики Г. Хофстеде: 1. Обмежений список наданих цінностей, не висвітлює всі аспекти життєвих цінностей. 2. Шкала оцінки від 1 до 120, дуже розрізнена шкала оцінки, важко зрозуміти різницю між сусідніми числами.

Розділ II. Цінності ЛГБТ спільноти

Актуальність дослідження цінностей ЛГБТ

Предмет мого дослідження був обраний невипадково, а з науково інтересу та практичних міркувань. Проаналізувавши багато літератури та ознайомившись із дослідженням минулих років мені захотілося розібратися детальніше у цьому питанні. Люди, які вирізняються своєю сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю використовується акронім ЛГБТ, який складається з початкових літер слів – лесбійки (Lesbian), геї (Gay), бісексуали (Bisexual) та трансгендери (Transgender) [59].(терміни наявні в Додатку В).

Сексуальна орієнтація – це сексуальний потяг до людей тієї чи іншої статі. В сучасній психології, загалом, визнається існування трьох сексуальних орієнтацій: гетеросексуальної – потягу до осіб протилежної статі; гомосексуальної – потягу до осіб своєї же статі; і бісексуальної – потягу до осіб обох статей [59].

Гендерна бінарність (поділ суспільства суворо на чоловіків і жінок), в тому вигляді, в якому вона зараз виникла, —річ дуже недавня, що з'явилася в 18-19 столітті. А прикладами «порушення» такої бінарності виступають, наприклад, геї та лесбійки. Хоча довгий час таких ідентичностей взагалі не було. Ставлення багатьох релігій до цього питання було різко негативним. А з'явилася така ідентичність в слідстві заміни релігійних заборон на медичні. Така ж історія відбувалась і з трансгендерністю. Раніше лікарі писали так: людей, чия стать акушерка визначити не може, називали «двоїстий» (двостатевий), а трохи пізніше стали називати «гермафродитами». Сьогодні в медицині використовується більш коректне поняття — інтерсекс люди.

Це люди, чия стать не можна звести до чоловічої або жіночої з різних причин: наприклад, коли розходиться хромосомний набір людини або коли хромосомний набір ХУ, але при цьому в клітинах немає рецепторів, які реагують на тестостерон, і тоді організм розвивається за жіночим типом. За деякими даними, такі люди зустрічаються 1 раз на 200 осіб: тобто цифра порівнянна з кількістю рудоволосих людей по популяції. Це не потрібно стигмувати –це лише природа і людина не обирала свою стать і сексуальний

потяг в майбутньому- це данність. А тому дана курсова робота- всього лише бажання змінити чиюсь точку зору на ЛГБТ спільноту. В Україні системні соціологічні дослідження чисельності представників усіх видів ЛГБТ-руху не проводилися. Складність їх проведення полягає у тому, що характер відповідей залежатиме від того, як суспільство, держава та церква оцінюють нетрадиційну сексуальну орієнтацію та яку культурну нішу у соціумі вона займає. Якщо у суспільстві нетрадиційна сексуальна поведінка дискримінується, значна частина представників ЛГБТ-співтовариства не виявляють своїх сексуальних уподобань відкрито.

Якщо повернути свій погляд назад в історію, то можна дізнатися багато чого цікавого. Сам феномен сексуальності глибоко досліджувався і буде досліджується прихильниками різних теорій і напрямків.

Першовідкривачами і філософами сексуальності були, як не дивно, давньоіндійські філософи-так каже історія. Ватсьяна Малланага спираючись на досвід у пізнанні «мистецтва любові» своїх попередників – представників вищих каст, створив особливий «шедевр»– Камасутру. Даний трактат є збірником, в якому описано більшість норм сексуальної поведінки відносного соціального статусу людини, а сексуальність, таким чином, являє собою сукупність фізичних, психологічних і емоційних, а також соціальних взаємин чоловіків і жінок. Незважаючи на те, що гомосексуальність розглядалася як частина сексуальних практик, ставлення до неї змінювалося досить часто. Існували покарання за одностатеві зв'язки.[57] Або, наприклад, в Індії та Пакистані: заповнюючи анкету на візу в графі «стать» ви можете зустріти 3 варіанти: чоловічий, жіночий і трангендер. Ще цікавинка: Ісламський Іран за кількістю операцій фемінізуючої хірургії, тобто корекція статі із чоловіка в жінку, на початку 2010-х років стояла на другому місці після Таїланду. У країнах Південної Азії історично існує ідентичність хіджі. Вони, звичайно, не були трансгендерами в сучасному розумінні, коли є хірургічна і гормональна корекція статі. Але у них була соціальна складова: людина проходила певний ритуал, після чого жила або жив відповідно до тієї статі, який був призначений (відмінний від запропонованого при народженні).

Та ж Греція, в якій одностатеві зв'язки були легальні, різко змінила своє ставлення після приходу християнства. Відомо, що в Середніх віках і протягом досить довгого періоду в Західній Європі гріховною вважалася сексуальна активність, що не веде до зачаття, в тому числі і будь-які гомосексуальні практики. Однак з ослабленням ролі релігії в житті

суспільства і зміцненню позицій науки в середині XIX ст. ставлення до гомосексуальності почало змінюватися.

Ріхард фон Крафт-Ебінг і французький лікар-психіатр Жан-Мартен Шарко першими описали різні випадки нетипових проявів сексуальності – девіації, до яких вони віднесли і гомосексуалізм [21]. Іншої точки зору в проблемі гомосексуальності дотримувалися лікар Хевлок Елліс і німецький вчений Йоган Бліх, це вроджена схильність, лікування якої є неможливим. Сам же Фрейд писав, що всі люди бісексуальні- і це наша природа від якої не втечеш.

Розвиток соціальних наук в першій половині XX ст., проведення перших емпіричних досліджень в області сексуальності із застосуванням статистичних методів, а також праці антропологів Броніслава Малиновського і Маргарет Мід сприяли розумінню сексуальності як сукупності соціальних і культурних факторів. Відбувається винесення на перший план соціальних аспектів статевого життя. Ентоні Гідденс описував свою теорію так- всі форми сексуальної поведінки, в тому числі і гомосексуальність, розглядаються в якості соціальних конструктів, а не патологій, як це було раніше. Гомосексуали починають розумітися як соціально сконструйовані категорії, А гомосексуальна ідентичність, таким чином, перестає ототожнюватися з сексуальною орієнтацією [20]. Я ж в свою чергу поділяю есенціалістську парадигму. Вона стверджує, що сформовані в дитинстві преференції людини незмінні, а сексуальна орієнтація, таким чином, є стійкою і об'єктивною властивістю індивіда, не залежною від соціальних, культурних та історичних умов.

Дослідження ставлення українського суспільства до ЛГБТ спільноти

В Україні оцінками експертів, нараховується від 800 тисяч до 1,2 мільйона представників сексуальних меншин або так званої ЛГБТ-спільноти, до якої входять лесбійки, геї, бісексуали і транссексуали.[23] Але це приблизні дані, оскільки дана група важкодоступна та відповідати на такі чутливі питання не воліє, бо це може стати предметом шантажу або булінгу.

Українське суспільство вороже ставиться до представників секс-меншин. Дослідження американського Pew research center «Громадська думка в Європі через тридцять років після комунізму» виявило, що серед європейських країн в Україні найнижчий рівень сприйняття

гомосексуальності: тільки 14% опитаних відповіли, що ЛГБТ мають бути прийняті суспільством.[55]

Погляньмо на інші результати дослідження, які не потрапили до новин. Скільки відсотків людей вважає, що гомосексуальність не повинна прийматися в суспільстві? Таке питання там теж було: в Україні це 69%-вражаюча цифра.[30]

Серед прикладів регулярного моніторингу ставлення населення до ЛГБТ виділяються опитування компанії TNS, що проводяться на замовлення правозахисного центру «Наш світ». У таблиці нижче можна побачити зведені результати відповідей на питання «Чи повинні мешканці України, що мають гомосексуальну орієнтацію, мати такі ж права, як і інші мешканці нашої країни?» в рамках таких опитувань за 2002, 2007 і 2011 рік.[31&]

	2002	2007	2011
Так, усі повинні мати однакові права	43%	34%	36%
Ні, повинні бути деякі обмеження	34%	47%	49%
Важко відповісти	23%	19%	15%

Ще одне опитування, що демонструє динаміку громадської думки – міжнародне дослідження European Social Survey, яке проводиться щодва роки. Його опитувальник включав твердження «Геї та лесбійки мають право жити, як бажають», з яким, як показано нижче, жителі України більшою мірою не погоджувались.[61]

	2004	2006	2008	2010	2012
Згоден	13,4%	11,9%	12,7%	12,9%	10,6%
Скоріше згоден	24%	20,1%	17,5%	18%	11,5%
Не визначився	23%	23,6%	19,5%	19,9%	20,3%
Скоріше не згоден	19,9%	16,2%	17,7%	19,2%	17%
Не згоден	19,7%	28,2%	32,5%	30%	40,7%

Останнє на даний момент опитування, що стосується ставлення до ЛГБТ, здійснила компанія GfK-Ukraine на замовлення ВБО «Точка опори» у грудні 2014 року. На питання «Чи потрібно ухвалити закон про заборону дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації?» 34,4% відповіли ствердно (в т.ч. 20,8% за заборону дискримінації в усіх сферах – трудового, сімейного, спадкового права та ін., 13,5% – за заборону дискримінації в окремих сферах), 36,6% негативно, і 29% не визначились (GfK-Ukraine 2015).[8]

Центром "Наш світ" у 2019 році було задокументовано 369 випадків дій на ґрунті гомофобії/трансфобії, дискримінації, а також інших порушень прав

ЛГБТ в Україні. Найчастіше від гомофобної / трансфобної агресії, дискримінації та інших порушень страждали представники ЛГБТ спільнот крупних міст, де вони є найбільш видимими: Київ, Харків, Одеса, а також Херсон.[27]

Загалом дослідження громадської думки показують помітне зменшення кількості людей в Україні, позитивно налаштованих до представників і представниць ЛГБТ та їхніх прав. Причому більш негативна реакція простежується тоді, коли у формулюванні питання йдеться про спосіб життя гомосексуалів («...мають право жити, як бажають»), аніж про надання певних прав, що може пояснюватися тим, що спосіб життя гомосексуалів асоціюється з їхньою публічністю, видимістю.[24] Ця інформація показує справжнє відношення суспільства до секс-меншин, багато людей відкрито проявляють агресію, дехто пасивно відноситься, комусь геть байдуже, але куди ж поділась толерантність, «європейськість» та коректність? 21 століття, бажання ввійти в ЄС, жити по-європейськи, все нівелює стигматизація та банальне слідування стереотипам «а-ля» традиційних цінностей. Мені важко бути неупередженою, адже статистичні дані відверто мене схвилювали. Далі в дослідженні я постараюсь показати об'єктивну дійсність речей.

Методика дослідження цінностей Сергія Дембіцького

Власне дослідження я організувала на базі дослідження «соціологічного вивчення індивідуальних цінностей» Миколи Сидорова, Сергія Дембіцького, Валентини Плющ, Оксани Шалімової та Євгенія Соснюка[43].

Плюсом цієї методики можна виділити легкість у використанні, не сензитивний характер та підвищення довіри у респондента, який не відчуває на собі тиску від дослідника. Адже мене цікавили його цінності, а не сексуальні преференції, що стимулювало осіб відповідати чесно та без страху.

Дослідники вивчали цінності людей в мережі Фейсбук. Опитування проводилось онлайн, кількість респондентів становила 228 із середнім віком 31 рік, де частка чоловіків становила-26%, а жінок-74%. Для вимірювання цінностей було використано соціологічний тест ПЦІ-13, який наявний у Додатку В.

Результати дослідження:

Так, в узагальненому вигляді до ціннісних об'єктів потрібно віднести особисту свободу, міжособистісні стосунки, психологічний комфорт та владу. Щодо кожного з них близько 70% респондентів зазначили, що не готові від них відмовитися. Проміжну позицію між цінностями та інтересами посідають знання, матеріальний комфорт та багатство. Далі, до інтересів входять фізичне здоров'я, моральність, самореалізацію та дозвілля. Для цих об'єктів модальною відповіддю є готовність відмовитися від них на певний час, якщо це буде вигідно для респондента. На решті, для більшості респондентів не становить цінності або інтересу статус та краса. І якщо для статусу значна частина опитуваних зазначили умовну або безумовну важливість цього об'єкта, то для краси результати більш наочно показані.

Далі дослідники висунули цікаву гіпотезу щодо 3 цінностей, які були значущими для 70% респондентів- міжособистісні стосунки, знання та статус. З огляду на це можна сказати, що вони є основою ціннісних ієрархій, або мають особливу релевантність, оскільки май же завжди привертають до себе увагу. Дещо змінюючи інтерпретацію цього результату опитування, отриману від Юрія Романенка, ці об'єкти слід розглядати як три центри, навколо яких розгортаються три види капіталів[43]:

- соціальний (міжособистісні стосунки),
- інтелектуальний (знання) символічний (статус).

Таблиця

Розподіли відповідей за різними індикаторами ІЦІ-13

Об'єкти, що можуть становити цінність або інтерес	Не становить цінності або інтересу, %	Становить		Середній ранг (кількість відповідей)
		інтерес, %	цінність, %	
Особиста свобода	1,3	27,2	71,5	2,5 (139)
Міжособистісні стосунки	3,9	26,3	69,7	2,6 (226)
Психологічний комфорт	3,5	23,7	72,8	2,6 (123)
Влада	1,3	28,1	70,6	6,2 (19)
Знання	2,2	44,3	53,5	3,6 (224)
Матеріальний комфорт	2,2	49,1	48,7	4,8 (123)
Багатство	9,6	44,7	45,6	6,1 (95)
Фізичне здоров'я	9,6	71,9	18,4	3,1 (77)
Моральність	14,5	55,3	30,3	3,8 (75)
Самореалізація	10,1	77,6	12,3	4,5 (109)
Дозвілля	19,3	70,6	10,1	5,7 (137)
Статус	51,8	41,7	6,6	6,5 (225)
Краса	64,0	31,6	4,4	6,6 (74)

Чоловіки менше цінують матеріального комфорту, частіше відмовляються від фізичного здоров'я, більше поцінують знання, а також в більшій мірі керуються моральністю з інструментальних позицій. Також вони розділили вибірку лише на дві групи: до 30 років включно ($n_1 = 130$) та старші за 30 років ($n_2 = 98$). Це зумовлено переважанням молодших учасників в опитуванні. Лише за двома об'єктами зафіксовано статистично значимі відмінності: психологічним комфортом ($\chi^2 = 7,2$, $df = 2$, $p\text{-value} = 0,03$) та статусом ($\chi^2 = 7,8$, $df = 2$, $p\text{-value} = 0,02$).[43] Тобто молоді люди применшують важливість цих цінностей. Це й зрозуміло, вони дуже емоційні та їхній соціальний статус не набув ще високого рівня.

Вони побудували мережу, де даними слугують наявність або відсутність статистично значимих взаємозв'язків між різними цінностями. Було виявлено сімнадцять взаємозв'язків між дванадцятьма цінностями (див. рис). Самореалізація не увійшла до списку. Що ж до інших цінностей, то кількість взаємозв'язків для кожної з них варіює від двох до чотирьох.

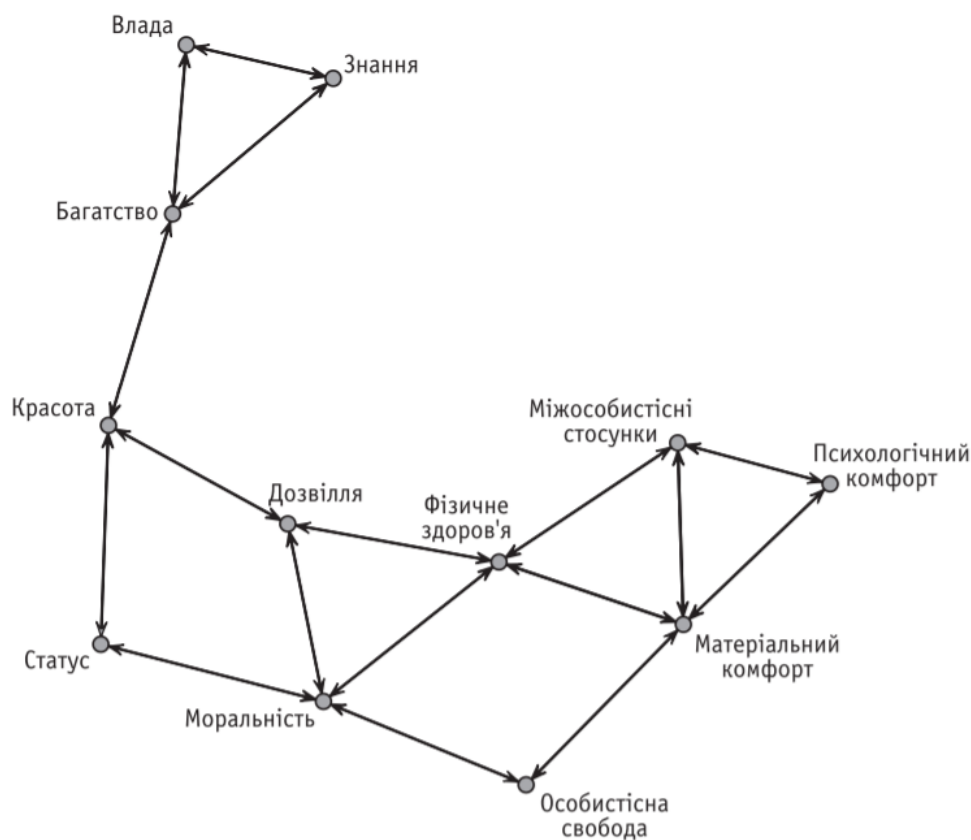

Рис. Мережева презентація ціннісної структури

Дослідники показали 4 зони, які назвали *метацінностями*:

- 1) влада і суміжні ресурси (знання, влада, багатство);
- 2) престиж (краса, дозвілля, статус);
- 3) свобода від обмежень (моральність, фізичне здоров'я, особиста свобода);
- 4) життєве благополуччя (міжособистісні стосунки, психологічний комфорт, матеріальний комфорт).[43]

Розділ III. Дослідження цінностей ЛГБТ спільноти

Я вирішила використати інструментарій дослідників, а саме тест «Індивідуальний цінностей та інтересів 13». Метою мого дослідження було дізнатися, які ж цінності у представників ЛГБТ та порівняти результати цих 2 досліджень між собою. Так як це надзвичайно важка група для пошуку і опитування, найбільшою проблемою став саме пошук.

Вибірку становили чоловіки від 18 до 45 років, представники ЛГБТ спільноти, які мають вищу освіту та проживають в Україні- в свою чергу вона набиралась методом снігової кулі.

Я зареєструвалася на 4 сайтах знайомств для секс меншин - GayFriendly, gay.UA.com, Gay-City, loveplanet, mamba, wonder і навіть tinder. Але відсоток відповідей на мої смс був нікчемний, лише 3 людей із 67 виявили бажання поспілкуватися тет-а-тет, що цікаво, лише представники гей спільноти. Далі я завантажила локальні додатки:

Grindr, happn, Zoosk, Jack'd, Scruff

Спеціалізовані сайти знайомств для трансгендерів та лесбійок були низької якості і відповіді на смс я отримувала лише на тему знайомств, але не дослідження. Тому остаточно вирішила працювати із гомосексуалістами.

Додаток Grindr дав мені найбільший відсоток респондентів, а також особисте знайомство із представником ЛГБТ дозволили мені набрати 19 респондентів. Методом сніжного кому до мене звернулося 3 людей від однієї людини, та ще 2 від іншої, всі інші були із Zoosk-3, Tinder-1, GayFriendly-1, mamba-1, Gay-City-1, loveplanet-1, Grindr-6.

Методом дослідження було обрано спочатку- анкетне опитування, але воно не принесло бажаного результату, оскільки на анкету не відповідали або ж проходили не до кінця. Тому методом глибинного інтерв'ю я отримала потрібну інформацію.

В Google meet я спілкувалась із кожним особисто.

Хід дослідження:

Перший етап опитування. Після завдання, пред'явленого респондентові, запитання виводяться для відповіді у випадковому порядку.

Завдання респондентові: Нижче наведено список різних цінностей. Скажіть, якщо Вам це буде вигідно (тобто якщо Ви отримаєте бажану винагороду матеріального чи нематеріального характеру), від яких з них Ви готові відмовитися на певний час (1), від яких — на завжди(2), а від яких Ви б не стали відмовлятися (3)? Якщо якихось із цінностей у Вас зараз немає, то дайте відповідь виходячи зі свого досвіду або уявіть як би Ви вчинили за їх наявності. Відповідь треба дати щодо кожного пункту:

1. Матеріальний комфорт: домашній затишок і хороші умови за місцем проживання
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
2. Багатство: наявність значних фінансових та/або матеріальних ресурсів
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
3. Краса: зовнішня привабливість
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
4. Влада: можливість керувати, вирішувати, що робити іншим людям
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
5. Фізичне здоров'я: хороше фізичне самопочуття та стан здоров'я
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
6. Психологічний комфорт: хороший емоційний стан
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно

7. Міжособистісні стосунки: гармонійні відносини з рідними та іншими близькими людьми
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
8. Знання: можливість вивчення навколишнього світу і/або отримання важливої інформації
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
9. Особиста свобода: можливість будувати своє життя відповідно до своїх принципів та інтересів
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
10. Статус: престиж, відомість, популярність
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
11. Моральність: можливість здійснювати вчинки, керуючись своєю совістю
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
12. Дозвілля: можливість проводити вільний час із задоволенням, розважатися
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно
13. Самореалізація: досягнення високих цілей у професійній, творчій або іншій сфері
 - 1 — **Готовий(-а)** відмовитися **на певний час**, якщо це вигідно
 - 2 — **Готовий(-а)** відмовитися **назавжди**, якщо це вигідно
 - 3 — **Не готовий(-а)** відмовитися, навіть якщо це вигідно

Другий етап опитування. Необхідно відібрати ті пункти (лише назви цінностей), за якими респондент відзначив варіант відповіді “Не готовий(-а) відмовитися, навіть якщо це вигідно”, та створити з них перелік для ранжування.

Завдання для респондента:

Зараз буде необхідно здійснити три невеликі ранжування, побудовані на підставі Ваших попередніх відповідей. Спочатку впорядкуйте ті цінності, від яких Ви не готові відмовитися - на перше місце поставте найважливішу з них особисто для Вас, на друге - наступну за важливістю і так далі.

Третій етап опитування. *Необхідно відібрати ті пункти (лише назви цінностей), за якими респондент відзначив варіант відповіді “Готовий(-а) відмовитися на певний час, якщо це вигідно” та створити з них перелік для ранжування.*

Завдання для респондента:

Тепер впорядкуйте ті цінності, від яких Ви готові відмовитися на певний час - на перше місце поставте найважливішу з них особисто для Вас, на друге – наступну за важливістю і так далі.

Четвертий етап опитування. *Необхідно відібрати ті пункти (лише назви цінностей), за якими респондент відзначив варіант відповіді “Готовий(-а) відмовитися назавжди, якщо це вигідно”, і створити з них перелік для ранжування.*

Завдання для респондента:

Нарешті, впорядкуйте ті цінності, від яких Ви готові відмовитися на завжди - на перше місце поставте найважливішу з них особисто для Вас, на друге - наступну за важливістю і так далі.

Порівняння цінностей гомо та гетеро сексуальних осіб

Вибірка набиралась методом снігової кулі, так що отримані результати не можна екстраполювати на генеральну сукупність. Що в свою чергу знову звертає увагу на важкість опитування цієї групи та загалом її глибоке та змістовне дослідження.

Так, в узагальненому вигляді до ціннісних об’єктів потрібно віднести, міжособистісні стосунки, здоров’я, особиста свобода та влада. Щодо кожної цієї цінності приблизно 85% респондентів сказали, що не готові від них відмовитися.

Далі позицію між цінностями та інтересами зайняли матеріальний комфорт, моральність та багатство. Далі, до інтересів входять знання, самореалізацію, психологічний комфорт та краса. Для цих об’єктів модальною відповіддю є готовність відмовитися від них на певний час, якщо

це буде вигідно для респондента. На решті, для більшості респондентів не становить цінності або інтересу статус та дозвілля.

Я вважаю, що цінність здоров'я якісно виросла в очах респондентів в зв'язку із останніми подіями пандемії корона вірусу, влада та міжособистісні стосунки входять в топ, так само як і гетеро сексуальних осіб, але востанній цінності- особистій свободі, наявна різка відмінність-вона не входить до базових цінностей гетеросексуалів, але становить 70% відповідей гомосексуалів, я вважаю, це відбулося через те, що суспільство стигмує представників ЛГБТ спільноти, та не дає їм свободи волевиявлення. Цікавою відмінністю є між результатами в категорії краси та самореалізації- геї цінують ці категорії набагато більше, ніж гетеросексуали. Інші ж цінності знаходяться на проміжному рівні у двох порівнювальних груп. А також цінність соціального статусу на однаково низькому рівні у всіх груп.

Загалом, дослідження не показало якогось різкого полярного бачення у представників ЛГБТ спільноти щодо цінностей в порівнянні із гетеросексуалами, що і було ціллю цієї дипломної роботи. Я досягла всіх поставлених цілей та змогла змістовно висвітлити всі хвилюючі мене питання.

Висновки

Цінності-це основний фундамент мотивації, і люди приймають їх за замовчуванням. Ми навіть не усвідомлюємо їх потужного впливу, приймаючи як щось само собою зрозуміле, а вони формують нашу стратегію життя, поведінку і світогляд. Цінності створюють норми роботи, заробітку, витрат, дотримання правил і визначають поведінку людини. Вчені досліджують їх тому, що вони постійно зазнають великих змін. В цій курсовій роботі в 3 розділах я докладно описувала історію, розвиток та методологію дослідження цінностей.

В першому розділі я описала загальну характеристику цінностям, вказала на різницю між цінностями та ціннісними орієнтаціями, яка заключалась в тому що ціннісні орієнтації – це певна сукупність ієрархічно пов'язаних між собою цінностей, яка ставить людині спрямованість його життєдіяльності.. На думку В. Ядова, ціннісні орієнтації становлять собою інтегративні, вільно та відповідально обрані особистістю установки, що є ширшими і більш включними, ніж будь-які фіксовані або ж навіть базові соціальні установки, орієнтири й ідеали. В свою ж чергу цінності - це соціальнозначущі уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба тощо. Вони, зазвичай, не піддаються сумніву, але видозмінюються, є еталоном, ідеалом для людей. З іншого боку – це відношення суб'єкта до предметів та явищ реальності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, якостями особистості. Далі показала генезу цінностей в різних науках, філософія навіть започаткувала цілий підрозділ присвячений лише їм. Таким чином, можна підсумувати, що філософія як праматір наука розглядає поняття «цінність» в якості базової складової аспектів соціальних процесів, соціальних і культурних значень деяких явищ дійсності. Щоб зрозуміти цей феномен необхідно виділити суб'єктивні і об'єктивні цінностей. Суб'єктивні цінності показані нам у формі норм (оцінок, правил і заборон.). Об'єктивні ж цінності є співвідношенням істини і брехні, добра і зла, справедливого і нищого.

Досліджувалися цінності і в психології, якщо підсумувати все вище зазначене, в цілому можна виділити наступні особливості дослідження цінностей в рамках філософії, та психології. Центральним аксіологічним питанням філософії є визначення суті природи цінностей, їх місця в реальності, вивчення структури, зв'язків ціннісних систем, їх обумовленість соціальними і культурними фактор. Психологію цікавить зміст системи

особистісних цінностей, їх місце і роль в структурі особистості, життя і розвитку людини, механізми соціалізації, прийняття соціальних норм і вимог індивідом.

Далі я намагалась вказати на основні опорні пункти досліджень цінностей у соціології. Соціологія розглядає цінності як елементи соціальної системи, суспільної свідомості та культури, досліджуючи поширеність конкретних ціннісних орієнтацій у масовій свідомості та їх мотиваційні впливи на поведінку людей, розбирали методологію досліджень докладніше, а саме феноменологічну, соціокультурну та звісно ж соціологічну. Оскільки методологія дослідження цінності передбачає виявлення основних методологічних напрямів щодо теорії цінностей, визначення класифікації цінностей, виявлення методологічної ролі цінностей у сучасному суспільстві.

В кінці цього ж розділу я описала новітні методології дослідження цінностей, які належать Інґелхарту, Шварцу, Хофстеде та Рокічу та вказала на плюси і мінуси кожної з них.

Так як метою мого дослідження було з'ясувати цінності ЛГБТ спільноти, в другому розділі я зосередила максимум уваги на дослідженні цієї групи. Показала на історичних фактах історію розвитку людської сексуальності та вказала на проблему українського суспільства-нетолерантність та високий рівень гомофобії та показала чим саме ця група відрізняється від інших. Українське суспільство вороже ставиться до представників секс-меншин. Дослідження американського Pew research center «Громадська думка в Європі через тридцять років після комунізму» виявило, що серед європейських країн в Україні найнижчий рівень сприйняття гомосексуальності: тільки 14% опитаних відповіли, що ЛГБТ мають бути прийняті суспільством.

На основі дослідження індивідуальних цінностей я вирішила провести глибинні інтерв'ю та використати інструментарій дослідників, а саме тест «Індивідуальний цінностей та інтересів 13». Метою мого дослідження було дізнатися, які ж цінності у представників ЛГБТ та порівняти результати цих 2 досліджень між собою. Я з'ясувала ієрархію цінностей у гомосексуалістів та зіставила її із попереднім дослідженням гетеро сексуальних людей. Так, в узагальненому вигляді до ціннісних об'єктів потрібно віднести, міжособистісні стосунки, здоров'я, особиста свобода та влада. Щодо кожної цієї цінності приблизно 85% респондентів сказали, що не готові від них відмовитися.

Далі позицію між цінностями та інтересами зайняли матеріальний комфорт, моральність та багатство. Далі, до інтересів входять знання, самореалізацію, психологічний комфорт та краса. Для цих об'єктів модальною відповіддю є готовність відмовитися від них на певний час, якщо це буде вигідно для респондента. Нарешті, для більшості респондентів не становить цінності або інтересу статус та дозвілля.

Я вважаю, що цінність здоров'я якісно виросла в очах респондентів в зв'язку із останніми подіями пандемії корона вірусу, влада та міжособистісні стосунки входять в топ, так само як і гетеро сексуальних осіб, але востанній цінності- особистій свободі, наявна різка відмінність-вона не входить до базових цінностей гетеросексуалів, але становить 70% відповідей гомосексуалів, я вважаю, це відбулося через те, що суспільство стигмує представників ЛГБТ спільноти, та не дає їм свободи волевиявлення. Цікавою відмінністю є між результатами в категорії краси та самореалізації- геї цінують ці категорії набагато більше, ніж гетеросексуали. Інші ж цінності знаходяться на проміжному рівні у двох порівнювальних груп. А також цінність соціального статусу на однаково низькому рівні у всіх груп.

Загалом, дослідження не показало якогось різкого полярного бачення у представників ЛГБТ спільноти щодо цінностей в порівнянні із гетеросексуалами, що і було ціллю цієї курсової роботи. Так як вибірка в ЛГБТ спільноти набиралась методом снігової кулі –важко говорити про її репрезентативність, що в цілому говорить про важкість та сензитивність опитування цієї групи респондентів.

Джерела

1. Абульханова-Славская К.А. Философско-психологическая концепция С.Л. Рубинштейна: к 100-летию со дня рождения, 2019
2. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г. Ананьев, 1977.
3. Анциферова Л.И. Развитие личности и проблемы геронтопсихологии /Л.И. Анциферова 2009.
4. Артюхова Ю.В. Ценности и воспитание // Педагогика. 1999.
5. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості, 1997
6. Вебер М. Основные социологические понятия // Вебер М. Избранные произведения, 2016.
7. Вебер М. Избранные произведения, 1990.
8. Від розпачу до надії. Становище ЛГБТ в Україні у 2014 р. // Центр «Наш світ». – К. : Центр «Наш світ», 2015
9. Выготский Л.С. Развитие личности и мировоззрения ребенка , 2009 с.
- 10.Гегер А.Э. Выявление индивидуальных и групповых ценностей в группе молодежи, 2010.
- 11.Гобл Ф. Третья сила: психология Абрахама Маслоу – новый взгляд на человека 1999.
- 12.Головатий Н. Ф. Социология молодежи : Курс лекцій / Н. Ф. Головатий., 1999.
- 13.Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология / Г.Г. Дилигенский., 1996.
14. Дильтей, В. Описательная психология / В. Дильтей 2012.
- 15.Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов.2008.
16. Дюркгейм Э. Ценностные и "реальные" суждения 2017.
- 17.Дюркгейм Социология ее предмет, метод, назначение 1995.
- 18.Ингарден - Ермилова, Б. Федорова, цінності мірило успіху 2009
19. Краткий психологический словарь / Сост. Карпенко Л.А. 1985.
20. Кон И. С. Вкус запретного плода. Сексология для всех. М.: Семья и школа, 1997.
- 21.Крафт-Эбинг Р. Половая психопатия 2017.
22. Лапин Н.И. Модернизация базовых ценностей ,Социологические исследования. № 5.2012
23. Левада-Центр. Общественное мнение о гомосексуалистах.
24. Марценюк Т., Т Новик, С Святненко Блактина книга – 2014

25. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу, 2016.
26. Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості, 2013
27. Нарушения прав человека в отношении гомосексуалов в Украине/ Центр «Наш світ», 2008.
28. Оллпорт Г. Личность в психологии / Г. Оллпорт, 2008.
29. Парсонс, Т. Система современных обществ / Т. Парсонс. –1997.
30. Правозахисний ЛГБТ-центр «Наш світ», 2012. Уровень гомофобии в Украине. Результаты очередного мониторинга общественного мнения (2011 год).
31. Правозахисний ЛГБТ центр «Наш світ», 2014. На порозі. Становище ЛГБТ в Україні у 2013 році.
32. Проблема ценности в философии, 1966.
33. Риккерт Г. Философия истории, 2013.
34. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. 2008.
35. Роджерс К. Клиенто-центрированная терапия / К. Роджерс, 2007.
36. Рокич, М. Природа человеческих ценностей / М. Рокич 2011
37. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. М.: Педагогика. 1973
38. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. 1976.
39. Ручка А.А. Ценностный подход в системе социологического знания., 1987.
40. Смелзер Н. Социология. М., 1994
41. Спенсер, Г. Основания социологии, 2011.
42. Томас У. Методологические заметки // Американская социологическая мысль / У. Томас, Ф. Знанецкий, 1994.
43. Сидоров М, Дембіцький С, Плющ В, «соціологічне вивчення індивідуальних цінностей», 2019
44. Философский энциклопедический словарь., «Советская энциклопедия», 1989.
45. Фрейгер Р. Теория и практика личностно-ориентированной психологии / Р. Фрейгер. 2013
46. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность 1986,
47. Хьелл Л. Теории личности / Хьелл Л., Зиглер Д, 2015.
48. Чудновский В.Э. Смысл жизни: проблема относительной эмансипированности от «внешнего» и «внутреннего» 2018.
49. Чудновский В.Э «Цінності як вони є». 2001
50. Чухина Л.А. Феноменологическая концепция Макса Шелера // Проблема ценности в философии 2008

51. Ядов В. А. Соотношение ценностных ориентаций и реального (явного) поведения личности в сферах труда и досуга. Личность и ее ценностные ориентации — 1969. С.
- 52.31 Ядов В.А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности. 2007
53. Blau, P. M. (1964). Exchange and power in social life. New York, NY: John Wiley and Sons.
54. Hofstede, G. (1980). Culture and organisations. International Studies of Management & Organisation,
55. Huerrin A. - Pew research center, 2015 - secretintelligenceservice.org
56. Inglehart, R. (1971). The silent revolution in Europe: Intergenerational change in post-industrial societies. The American Political Science Review,
57. McConnachie «Kamasutra» – 2007
58. Rokeach, M. (1968). A theory of organization and change within value-attitude systems. Journal of Social Issues
59. Russell ST., JN Fish - Annual review of clinical psychology, 2016
60. Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. Journal of Personality and Social Psychology.

Додаток А

1. Тестовий матеріал Рокіча

Інструкція до тесту

"Зараз Вам буде пред'явлено набір з 18 карток з позначенням цінностей. Ваше завдання-розкласти їх по порядку значущості для Вас як принципів, якими ви керуєтеся у Вашому житті.

Уважно вивчіть таблицю і, вибравши ту цінність, яка для Вас найбільш значуща, помістіть її на перше місце. Потім виберіть другу за значимістю цінність і помістіть її слідом за першою. Потім виконайте те ж з усіма іншими цінностями. Найменш важлива залишиться останньою і займе 18 місце. Робіть не поспішаючи, вдумливо. Кінцевий результат повинен відображати вашу справжню позицію".

Список А (Термінальні цінності):

- активне діяльне життя (повнота і емоційна насиченість життя);
- життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);
- здоров'я (фізичне і психічне);
- цікава робота;
- краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);
- любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);
- матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);
- наявність хороших і вірних друзів;
- суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);
- пізнання (можливість розширення своєї освіти ,кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);

- продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей);
- розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);

Список Б (інструментальні цінності):

- акуратність (охайність), вміння утримувати в порядку речі, порядок у справах;
- вихованість (хороші манери);
- високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);
- життєрадісність (почуття гумору);
- старанність (дисциплінованість);
- незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);
- непримиренність до недоліків у собі та інших;
- освіченість (широта знань, висока загальна культура);
- відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);
- раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);
- самоконтроль (стриманість, самодисципліна);
- сміливість у відстоюваннях своєї думки, поглядів;

Отже, наш словник коректних термінів:

Гендер — походить від англійського слова gender — «стать» і латинського genus — «рід».

Це слово вживається, щоби позначити соціальну стать людини, яка може збігатися з біологічними характеристиками, а може й ні.

При цьому такі сучасні дослідники, як філософ і соціолог Джудіт Батлер, говорять про гендер як спектр, зважаючи на те, що немає 100-відсоткового чоловіка чи 100-відсоткової жінки, а кожен індивід має певний відсоток характеристик тієї чи іншої статі.

Гендерна ідентичність — внутрішнє самовідчуття приналежності людини до того чи іншого гендеру.

Сексуальна орієнтація — один із компонентів людської сексуальності, визначається як більш-менш постійний романтичний, сексуальний чи чуттєвий потяг індивіда до інших індивідів певної статі.

Термін одним із перших використав Карл Ульріхс, який вважав сексуальну орієнтацію вродженим чинником.

гетеросексуальність, тобто романтичний потяг виключно до індивідів протилежної статі/гендеру;

гомосексуальність — романтичний потяг тільки і виключно до індивідів своєї статі/гендеру;

бісексуальність — потяг до індивідів як своєї, так і протилежної статі, не обов'язково однаково й одночасно;

асексуальність — відсутність потягу до індивідів як своєї, так і протилежної статі.

В українській мові, як в і англійській, **ЛГБТ** — це абревіатура, що виникла для позначення лесбійок, геїв, бісексуалок і трансгендерів. Термін використовується з 90-х років.

Гей, як відомо, — це гомосексуальний чоловік; чоловік, який кохає або відчуває сексуальний потяг до інших чоловіків.

Лесбійка — гомосексуальна жінка; жінка, яка кохає або відчуває сексуальний потяг до інших жінок.

При цьому термін «гомосексуалізм» є застарілим і негативно забарвленим, тому недопустимо використовувати його як синонім до гомосексуальності чи таких слів, як «гей» і «лесбійка».

Термін «гомосексуаліст» також є образливим для ЛГБТ-середовища, бо асоціюється з діагнозом, якого вже не існує.

Правильним синонімом тут буде слово **гомосексуал**, тобто особистість, якій притаманна гомосексуальність.

Трансгендер — термін для людей, чия гендерна ідентичність чи самовираження відрізняються від тих, які приписані їм від народження (наприклад, стать, зазначена у свідоцтві про народження).

Камінг-аут (від англ. coming out — розкриття, вихід) дослівно перекладається як «вихід назовні» і означає процес відкриття людиною своєї гомо-, бісексуальності чи трансгендерності іншим людям.

Цей процес починається з того, що людина приймає себе такою, якою вона є.

Аутинг (англ. outing — вихід) — публічне оприлюднення інформації про сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність людини без її згоди. Не є добровільним камінг-аутом.

Відкритий гей, бісексуал, лесбійка, бісексуалка, трансгендер, трансгендерка — людина, яка відкрито ідентифікує себе відповідним чином в особистому житті, публічній або професійній діяльності.

Трансфобія — страх, дискримінація або ненависть до трансгендерних або гендерно-неконформних людей, що часто призводить до актів насильства та інших проявів ворожості.

І останнє на сьогодні слово. **Гомофобія** — прояв дискримінації або ненависті щодо гомосексуальних людей. Він часто призводить до психологічного та фізичного насильства й інших проявів ворожості.